

Grzegorz Jacek Brzustowicz

Genealogia Tuczyńskich de Wedel : część 1 (XVI – pocz. XVII w.)

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 12, 33-54

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Grzegorz Jacek Brzustowicz
Granowo

Genealogia Tuczyńskich de Wedel. Część 1 (XVI – pocz. XVII w.)

Gdy w 1662 roku zmarł Kazimierz Tuczyński, podkomorzyc inowrocławski, w kazaniu na jego pogrzebie powiedziano, że dom Tuczyńskich *jest jeden z domem Witteliuszów rzymskich, o których jasne z cesarskimi rzymskimi tytułami historiae*¹. Pamiętano jednak, że wywodzili się z niemieckiej rodziny von Wedel, której według tego samego kazania, Pomorze Karol Wielki przysądził tak, że od Tuczna aż do Szczecina dziedzictwo Tuczyńskich było. A inni dodają, że od Tuczna aż do Szczecina rozwlekłe szeroko Wedelów dziedzictwo było, kędy więcej niż sześćdziesiąt miast murowanych herby Wedelów na bramach swoich jeszcze za jego czasu miało².

NAZWISKO. Podobnie jak imiona tej spolszczonej linii niemieckiej rodziny rycerskiej von Wedel także i nazwisko uległo spolszczeniu. Stało to się po tym, jak Tuczno na stałe znalazło się w granicach Królestwa Polskiego. Od XV wieku występowali jako *Wedelscy* (1405)³, a od XVI wieku pisali się i byli zapisywani w polskich źródłach jako: *Tuczyńscy z Tuczna, na Tucznie Tuczyński, Tuczeński* (1493)⁴, *Thuczeński* (1520)⁵ lub *Wedel Tuczyński* a najczęściej *Tuczyński de Wedel*⁶. Kasper Niesiecki pisał: *Ci, co w Pomorskiem księstwie dziedziczyli na Tucznie, od tychże dóbr pisać się polskim akcentem poczeli Tuczyńskimi, czego dowodem jest list Zygmunta I. króla polskiego dany w roku 1528*⁷.

W 1559 roku Wedlowie-Tuczyńscy otrzymali indygenat od króla polskiego Zygmunta II Augusta, w którym uznano ich herb i szlachectwo⁸.

HERB. W XVII wieku widziano w herbie Tuczyńskich *zegarowe koło złote w modym polu*⁹. Ten pierwszy opis herbu podał Jan Karol Dachnowski, który w latach 1632-

---

¹ T. Młodziankowski, *Kazania i homilie*, T. IV, Poznań 1681, s. 577.

² K. Niesiecki, *Herbarz Polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, T. IX, Lipsk 1842, s. 146.

³ S. Kozierowski, *Obce rycerstwo w Wielkopolsce w XIII i XIV w.* Poznań 1929, s. 116.

⁴ *Teki Dworzaczka. Materiały historyczno-genealogiczne do dziejów szlachty wielkopolskiej XV-XX w.*, Biblioteka Kórnicka 1997, Regesty, Księgi Poznańskie (dalej skrót TD.R. K.P.; PY-pyzdrskie; W-waleckie; KI-kaliskie, N-nakielskie; Ko-konińskie; Gn-gnieźnieńskie; WS-wschowskie; Z-zbąszyńskie, R-rocznik), R. 1493, nr 23.

⁵ TD.R.K.P., R.1520, nr 1392.

⁶ Archiwum Państwowe w Szczecinie (dalej APS), *Rękopisy i spuścizny*, J. B. Stejnbrück, sygn. 487, *Wedele*, s. 21; TD.R.K.Waleckie, R. 1586, nr 22.

⁷ K. Niesiecki, *Herbarz*, T. IX, s. 146.

⁸ APS, *Rękopisy i spuścizny*, J. B. Stejnbrück, sygn. 487, *Wedele*, s. 24.

⁹ J. K. Dachnowski, *Herbarz*, s. 338.

-1641 był pisarzem miejskim w Poznaniu i zmarł zapewne w 1654/55 roku¹⁰. Można by przypuszczać, że Dachnowski mógł znać dobrze herb Tuczyńskich, zamieszkujących w tej samej dzielnicy. Jednakże, zapoznając się z innymi przez niego podanymi informacjami o rodzie Tuczyńskich stwierdzamy, że posiada dane szczątkowe albo najczęściej niezbyt dokładne. Aby nie być gołosłownym: podaje on, że żoną Mikołaja Wejhera (zm. 1647) była *Marianna de Tuczno Wedelia*, a przecież małżonką Wejhera była Małgorzata Tuczyńska¹¹. Dachnowski pisze ponadto, że *przodek Rembowski, urodziwszy się w kraju lubelskim w Polsce, przyszedł tu do Prus i ożenił się w domu Panów Tuczyńskich herbu Wedel (...), z którą miał trzech synów*¹². Wiemy jednak, że taki związek małżeński nie istniał i najprawdopodobniej Dachnowski pomylił Tuczyńskich z Turzyńskimi. Zresztą dalej w jego dziele, żoną Rembowskiego nie jest Tuczyńska, ale ... Łukocka (sic!)¹³.

Podobnie i inne skromne wiadomości zawarte w Herbarzu Dachnowskiego świadczą, że autor nie był zbyt dobrze zorientowany w historii domu Tuczyńskich. Przekazał jednak dobry rysunek herbu¹⁴. Jest tutaj wyraźne koło zębate i dama w kapeluszu. On też jako pierwszy przekazał barwę pola tarczy nie złotą, ale błękitną.

Opis herbu Tuczyńskich Dachnowskiego utrwalił się w późniejszej literaturze heraldycznej. K. Niesiecki już po wymarciu Tuczyńskich pisał, że *w kole zegarowym (srebrnym) powinien być krzyż (złoty) w modrem polu, a na hełmie panna bez ręki w kardynalskim kapeluszu*¹⁵. Inni podawali podobnie: *w niebieskim polu zębate koło a w nim złoty krzyż, na hełmie postać niewieścia bez ramion z rozpuszczonym włosom*¹⁶. Mamy tutaj do czynienia z nadinterpretacją elementu herbu, tzn. wewnątrz koła stało się krzyżem. Wszystkie owe błędy heraldyczne mogłyby być wyeliminowane, gdyby nie szybkie wymarcie rodu, który mógłby je korygować. Błędna interpretacja elementów herbu Wedelów brała się z niewiedzy, ponieważ ród był obcego pochodzenia.

Na frontonie zamku w Tucznie, przebudowanego w XVI wieku, widnieje kartusz herbowy, na którym znajduje się herb Tuczyńskich. Jednak czy kartusz herbowy, widoczny dzisiaj ponad wejściem tak wyglądał przed 1945 rokiem? Zniszczenia, jakie dotknęły zamek w Tucznie, spowodowały pomyłkę: herb ten został naniesiony po ostatniej wojnie, na zachowanych starych zdjęciach wyraźnie brak kartusza w tym miejscu¹⁷.

Aby ustalić herb Tuczyńskich, musimy odwołać się do najlepszego pod tym względem zabytku, a mianowicie do blach herbowych, jakie zachowały się wraz z portretami trumiennymi Tuczyńskich z Tuczna. Znajdowały się one w XVII–XVIII wieku w kościele w Tucznie. Obecnie przechowywane w muzeum w Wałczu. Na jednej z czterech blach znajduje się herb rodowy Stanisława Krzysztofa de Wedel Tuczyńskiego (zm. 1694), który wyobraża: *półpostać bez rąk w zębatym kole, a w klejnocie ponad koroną z siedmioma*

¹⁰ Ibidem, s. XI.

¹¹ K. N i e s i e c k i, *Herbarz*, T. IX, s. 98, 466, przyp. 642.

¹² J. K. D a c h n o w s k i, *Herbarz*, s. 159.

¹³ Ibidem, s. 479, przyp. 1028.

¹⁴ Ibidem, s. 338.

¹⁵ K. N i e s i e c k i, *Herbarz*, T. IX, s. 145; T. G a j l, *Polskie rody*, s. 313.

¹⁶ Z. L e s z c z y c, *Herby rodów polskich*, Poznań 1907, s. 322.

¹⁷ H. J a n o c h a, *Tuczno powiat Wałcz*, „Materiały Zachodniopomorskie”, Tom VIII, Szczecin 1962, s. 547-548, ryc.1. Herb odtworzono najprawdopodobniej na podstawie herbu z herbarza Kaspra Niesieckiego.

pałkami takąż postać, prawdopodobnie w koronie¹⁸. Podobne wyobrażenie znajdujemy na blachach herbowych ostatniego z rodu – Andrzeja III Józefa de Wedel Tuczynskiego, ale postać w kole i klejnocie ma na głowie kapelusz¹⁹. Ponadto na ołtarzu z XVI wieku w kościele w Tucznie, znajduje się barwnie malowany herb Tuczynskich, który wygląda tak samo jak innych z linii Wedłów żyjących na Pomorzu czy w Marchii Brandenburskiej²⁰.

Na żadnym z tych wyobrażeń nie ma krzyża w kole. I najprawdopodobniej wziął się on z niezbyt dokładnego obejrzenia herbu przez heraldyków. Niestety zachowane blachy nie posiadają kolorów. Jak już wiemy, jako pierwszy kolor błękitny tarczy Tuczynskich podał J.K.Dachnowski w XVII wieku. Czy nie popełnił pomyłki? Uważam, że pojawienie się błękitnego pola w miejscu rodowego złotego nie jest uzasadnione. Podejrzewam pomyłkę polskich heraldyków.

Można się tylko domyślać, jak doszło do tej heraldycznej pomyłki. Najprawdopodobniej kierowano się stwierdzeniem, że ród był *herbu własnego* i że w godle znajdował się inny kolor od powszechnie używanego przez polską szlachtę. A powszechny był kolor czerwony, mniej – niebieski. Wszystko zatem wskazuje, że Dachnowski znał wizerunek herbu Tuczynskich, ale nie znał jego barw. Najprawdopodobniej zaobserwował herb na nagrobku lub innym zabytku plastycznym (blacha trumienna?).

Z niniejszych ustaleń wynika, że spolszczenie się rodu Wedłów z Tuczną i przyjmowanie przeróżnych polskich wpływów kulturowych nie mogło polegać także na wprowadzeniu tzw. odmiany herbowej, która polegać miałaby na wprowadzeniu koloru błękitnego pola tarczy herbowej zamiast złotego, aby odróżnić się od niemieckich krewnych.

Mamy jeszcze jedną zagadkę heraldyczną. Pojawienie się w klejnocie herbu Stanisława III Krzysztofa korony z siedmioma pałkami (hrabiowska) było odzwierciedleniem przyjęcia przez niego tytułu *Comes de Wedel*²¹. Ale to zjawisko nie utrwaliło się i w herbie jego syna jest już korona szlachecka. Tytuł i wizerunek korony herbowej nawiązywał do rodzinnych koligacji z linią hrabiowską Leszczyńskich.

GENEALOGIA. Źródła do genealogii Tuczynskich de Wedel stanowią księgi ziemskie, zachowane w zespołach w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Niektóre informacje genealogiczne przynoszą tablice do portretów trumiennych Tuczynskich de Wedel z XVII-XVIII wieku²².

Jak dotąd nie badano bliżej genealogii tej linii rodu von Wedel. Podobno ma istnieć jakaś rękopiśmienna kronika rodu Tuczynskich, ale z powodu przechowywania w prywatnych rękach jest nieosiągalna²³, lub po prostu nie istnieje. W polskiej literaturze nie

¹⁸ J. D z i u b k o w a, *Vanitas. Portret trumienny na tle sarmackich obyczajów pogrzebowych*, Poznań 1996–1997, s. 160, nr 176.

¹⁹ Ibidem, s. 159, nr 174.

²⁰ Ołtarz obecnie w kościele parafialnym w Tucznie.

²¹ Ibidem, s. 160, nr 176.

²² *Historia Residentiae Walcensis ab Anno Domini 1618 avo. Geschichte der Jesuitenresidentz in Walcz (Deutsch-Krone), 1618-1773*, Hrsg. Max von Rowerder u. A. Triller, geb. Birch-Hirschfeld, „Forschungen und Quellen zur Kirchen und Kulturgeschichte Ostdeutschlands im Auftrage des Instituts für Ostdeutsche Kirchen- und Kulturgeschichte”, Hrsg. B. Stasiewski, Bd. IV, Köln-Graz 1967, s. 143; J. D z i u b k o w a, *Vanitas*, o. c., s. 160, nr 176, 177.

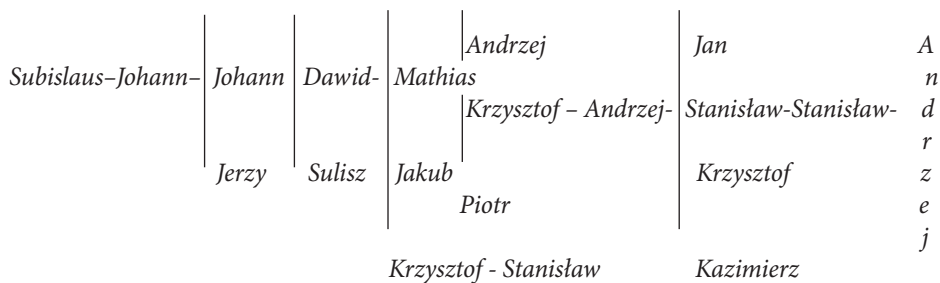
²³ M. P u c i a t a, *Wystrój wnętrza kościoła parafialnego w Tucznie w powiecie waleckim*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 3, Koszalin 1973, s. 274, przyp. 1. „*Annales Domestici domu Tuczynskich*” w 1724 roku wspo-

zajmowano się bliżej Tuczyńskimi. Chociaż Wedlowie Tuczyńscy zgromadzili dużą fortunę w XVII i XVIII wieku, to niewiele miejsca poświęcono im w polskich herbarzach. Jako jeden z pierwszych podał krótką wzmiankę o Tuczyńskich B.König²⁴. Wspomina o nich w kilku zdaniach K.Dachnowski²⁵, a najwięcej K.Niesiecki²⁶. Nic nowego nie wniosły informacje podane przez Z.Leszczycza w początkach naszego stulecia²⁷ ani herbarze pojawiające się w ostatnich latach²⁸. Ponadto błędnie wprowadzono do rodu von Wedel mieszczan obornickich o podobnym nazwisku²⁹.

Genealogię Wedłów Tuczyńskich najczęściej przedstawiano w bardzo prostych i zawierających usterki schematach. Według pomorskiego badacza J. B. Steinbrücka z XIX wieku linia ta miała obejmować osiem osób i wyglądać następująco³⁰:

Sulislaus – Johannes – Henricus – Marcus – Mathias – Stanislaus – Mathias – Stanislaus

U historyków rodowych wykres przyjmował inne formy, uwzględniając tylko główne postacie z tej linii. Max von Wedel w swej monografii uwzględnił dziewiętnaście osób w następującym schemacie³¹:

mniano w bibliotece Tuczyńskich (nr 22: Ks. Gr. Wałęckie, gr 78, s. 761). W 1949 roku trafiły w ręce prywatne. Miały się tutaj znajdować relacje poselskie, mowy sejmowe, weselne, pogrzebowe, listy, deklaracje, diariusze wypraw wojennych i wydarzenia rodzinne. Korzystał z *Annales* ksiądz J. Alkiewicz, *Nachrichten über Tütz und Familie de Wedel Tuczyński*, (obecnie w Archiwum parafialnym w Tucznie). L. Bąk, *Ziemia wałęcka w dobie reformacji i kontrreformacji w XVI–XVIII w.*, Piła 1999, s. 30–31, przyp. 88.

²⁴ B. K ö n i g, *Collectio genealogica Koenigiana*, rękopis w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie (Tom 104).

²⁵ J. K. D a c h n o w s k i, *Herbarz szlachty Prus Królewskich z XVII wieku*, Kórnik 1995, s. 159, 338–339. Podaje związek Tuczyńskich z Rembowskiimi, nieznany w historii rodu. Ponoć przodek tego rodu ożenił się z Tuczyńską i miał z nią trzech synów. Ibidem, s. 159. Ale sprawa niepewna, prawdopodobnie nastąpiła pomyłka. Ibidem, s. 478, przyp. 1028.

²⁶ K. N i e s i e c k i, *Herbarz Polski*, T. IX, s. 144–148.

²⁷ Z. L e s z c z y c z, *Herby szlachty polskiej*, Warszawa 1908, w: *Herby rodów polskich*, Londyn 1990, s. 322. Podaje, że są gałęzią Wedłów i używają tego przydomku (Tuczyński), także Wedelski.

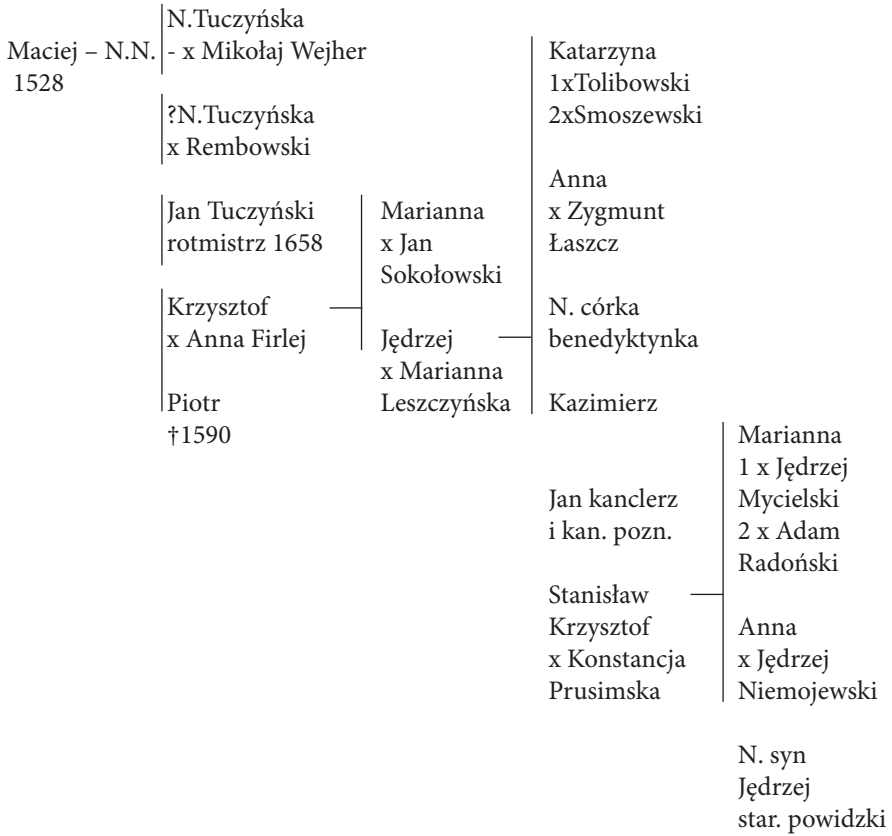
²⁸ T. G a j l, *Polskie rody szlacheckie i ich herby*, Białystok 1999, s. 208. Ostatnio ogólną charakterystykę przedstawił M. H l e b i o n e k, *Obce rycerstwo i szlachta w ziemi wałęckiej od XIV do XVIII wieku*, Inowrocław 2002, s. 79–81.

²⁹ To zasługa K. N i e s i e c k i e g o, *Herbarz Polski*, IX, s. 147.

³⁰ APS, *Rękopisy i spuścizny*, J. B. S t e i n b r ü c k, sygn. 487, *Wedele*, s. 21.

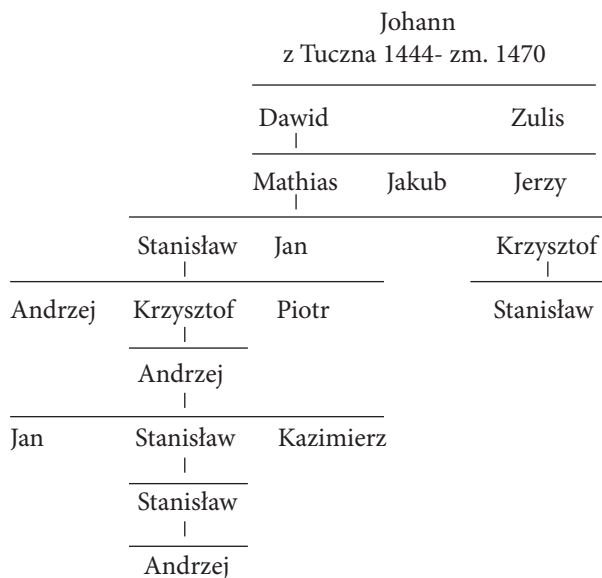
³¹ M. v. W e d e l, *Gesamtmatrikel des Schlossgessenenen Geschlechtes der Grafen und Herren von Wedel für die Familie*, Berlin 1905, *Linie Neuwedel*, nr 2, 10, 11, 15, 16, 17, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 31, 36, 45, 46, 47, 59, 78.

Według Kaspra Niesieckiego rodzina Tuczyńskich wyglądała następująco³² :

³² K. Niesiecki, *Herbarz Polski*, IX, s. 146-148.

Na akwarelowym drzewie genealogicznym z początków XX wieku, znajdującym się dzisiaj na zamku w Tucznie, autorka Clara von Wedel z Poznania umieściła w linii tuczyńskiej siedemnaście następujących osób³³:

Podobne ustalenia pojawiły się w nowszych opracowaniach o rodzinie von Wedel. Dietrich von Wedel dołączył do rodzeństwa Jana, Stanisława Krzysztofa i Kazimierza jeszcze trzy ich siostry, nie podając ich imion ani mężów³⁴.

BIOGRAMY

W naszych badaniach nad linią tuczyńską rodu von Wedel ustalono blisko 28 osób żyjących od początków XVI do początków XVIII wieku. Dotychczasowe ustalenia genealogów ograniczały się jedynie do przedstawicieli płci męskiej. Rodowód uzupełniono o dziesięć przedstawicielek tego rodu. Ponad to zmniejszono wykres o jedną generację oraz przyjęto bardzo dużo uzupełnień co do lat życia, pełnienia urzędów, zawierania małżeństw i posiadanych dóbr.

³³ Zamek w Tucznie, pow.walecki. C. v. W e d e l, *Stammbaum der von Wedel Tuetz-Neuwedel*, Poznań 1906-1908.

³⁴ D. v. W e d e l, *Familien-Matrikel der Herren und Grafen v. Wedel*, (dalej skrót **FM**), Freiburg 1977, nr 11-021, 11-022; 12-020, 12-021, 12-022; 13-011, 13-012, 13-013; 14-021, 14-022, 14-23; 15-036; 15-045, 16-046, 16-047, 16-062, 16-063, 16-064; 17-059; 18-078.

MATZEKE (MAĆKO) II

Przyjmowano dotąd, że urodził się około 1485 roku³⁵. Jest to jednak wątpliwe, aby margrabia, potwierdzając lenna pięcioletniemu dziedzicowi w 1490 roku,³⁶ nie wspominał o jego niepełnoletności. Mamy szereg przykładów, gdy zaznaczano w dokumentach niepełnoletność rycerzy. Stąd wydaje się, że urodziny Matzeke II, nazywanego w Polsce Maćkiem, można cofnąć na około 1470 rok. Mógł być synem Matzeke I, bo po nim dziedziczył swe imię³⁷.

Maćko II posiadał prawa tzw. *wspólnej ręki* z bratem Jakubem do zamków w Drawnie i Korytowie położonych w Nowej Marchii (1490, 1499, 1516, 1525)³⁸ oraz do Tuczna w Królestwie Polskim (1493, 1521, 1525, 1528, 1536, 1544)³⁹. 26 stycznia 1532 roku w Krakowie Maciej (*Mathias Thuczenski de Wedel*) przed majestatem królewskim zrezygnował z zamku i miasta Tuczna (*fortalicium et oppidum*) z przynależącymi doń wsiami: Złotkowo, Jeziorki, *Knakendorf*, Marcinkowice, *Lubsdorf*, Mielęcín, Nakielno, Stręczo, *Harmensdorf*, Zdbowo, Strzalin, Martew, Brzeźniak, Bytyń, Rusinowo, Miłogoszcz, Dzikowo, Prusinowo, Żerawa, Łowicz, Giżno i Bronikowo, *przynależących jako dobra zamkowe (nuncupatis, ad eius foratlicium et oppidum) i położonych w ziemi waleckiej (in districtu Valcensi) z prawami swymi do Mirosławca, na rzecz swych synów zrodzonych z Katarzyny Danaborskiej (Katherina de Danaborz), Jana, Krzysztofa i Stanisława (Joanni, Cristophoro et Stanislao, filii suis legitimis)*, ale otrzymać mieli je dopiero po śmierci Macieja⁴⁰.

Przyjmuje się, że Maćko zmarł w 1550 roku⁴¹ i został pochowany w kościele parafialnym w Tucznie⁴².

Miał za żonę Katarzynę Danaborską herbu Topór z rodu Pałuków z Krajny⁴³, córkę Jana Danaborskiego Starszego, kasztelana rogozińskiego (1490), starosty nakielskiego (zm. 1518) i Petroneli Oporowskiej wojewodzianki brzeskiej⁴⁴.

Nie wiemy, kiedy małżeństwo z Danaborską zostało zawarte. Na pewno przed 1516 rokiem, czyli przed urodzinami syna Stanisława I, a najpóźniej w 1515 roku. Jednakże oprawę wdowią zapisał Maciej *Thuczeński* dopiero w 1520 roku, *na 1/2 miasta Tuczno i*

³⁵ R. T. P r i n k e, A. S i k o r s k i, *Królewska krew. Polscy potomkowie Piastów i innych dynastii panujących*, Poznań 1997, s. 28, nr 21.

³⁶ M. v. W e d e l, *Gesamtmatrikel, Linie Neuwedel*, nr 15; C. v. W e d e l, *Stammbaum der von Wedel Tuetz-Neuwedel*, Poznań 1906–1908; FM, s.24, nr 12-020.

³⁷ Przyjąłem istnienie dwóch Wedłów z Tuczna o imieniu Matzeke (Maćko). Pierwszy z nich wzmiankowany był w 1465 i 1474 roku. Drugi od 1490. Gdyby chodziło tylko o jedną osobę, to żyłaby ona około 100 lat. Co nie jest wykluczone.

³⁸ *Codex diplomaticus Brandenburgensis*, (dalej skrót **CDB**), hrsg. v. A. F r i e d e l, Berlin 1838-1869, A: XVIII, s. 197, 198, 202; C. v. Wedel, *Stammbaum der von Wedel Tuetz-Neuwedel*, Poznań 1906-1908.

³⁹ TD.R.K.P., R. 1493, nr 23; SHG, woj. poz., cz. III, z. 1, Poznań 1993, s. 88; C. v. Wedel, *Stammbaum*; F.-M. v. Wedel, s. 24, nr 12-020.

⁴⁰ AT, T. IV, nr 30, s. 68-70.

⁴¹ K. N i e s i e c k i, IX, s. 146; R. T. P r i n k e, A. S i k o r s k i, *Królewska krew*, s. 28, nr 21.

⁴² C. v. Wedel, *Stammbaum der von Wedel Tuetz - Neuwedel*, Poznań 1906–1908.

⁴³ F.-M. v. Wedel, s. 24, nr 12-020a.

⁴⁴ AT, IV, s. 70, przyp. 4; S. U r u s k i, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, T. III, Warszawa 1906, s. 60.

na całych wsiach: Nakielna, Strączno, Harmerstoff, należących do tej połowy Tuczna, w powiecie poznańskim, w posiadanie żonie Katarzynie, córce Jana z Damborza⁴⁵. Za zawarciu związku dopiero w pierwszym dziesięcioleciu XVI wieku przemawia czas urodzin dzieci jej i Matzke II. Małżeństwo z Donaborską wniosło do rodu Wedlów koligacje z polską szlachtą i zapewne imiona polskiej szlachty. Poprzez Katarzynę Danaborską trafiły do rodu Tuczyńskich de Wedel imiona jej braci: Andrzeja i Krzysztofa⁴⁶. Z kolei poprzez małżeństwo dziada Katarzyny Danaborskiej Władysława z Katarzyną córką księcia raciborskiego Waclawa, uzyskali Tuczyńscy pokrewieństwo z dynastiami europejskimi, sięgające wstecz do cesarza Karola Wielkiego⁴⁷.

Katarzyna Donaborska urodziła się co najmniej w końcu XV wieku, może około 1490/95 roku, skoro jej syn Stanisław I Tuczyński de Wedel urodził się w 1516 lub 1517 roku⁴⁸. Ale to nie koniec naszych ustaleń z genealogii Maćka i Katarzyny Donaborskiej. Zapiski sądowe każą zmienić także kolejność dzieci Maćka II Tuczyńskiego.

Synowie: Krzysztof i Stanisław usamodzielnili się dopiero w 1532 roku⁴⁹, a zatem Stanisław miał wówczas około piętnastu-szesnastu lat, a Krzysztof zaledwie około dwunastu. Jednakże w jednym z dokumentów znajdujemy inną kolejność synów Maćka i Donaborskiej:

Maciej Tuczyński de Wedel w 1532 roku, we wtorek po niedzieli invocavit, zamek i miasto Tuczo z wsiami: Zlotkowa, Scholtendorff, Sanoliendorff, Marczinkowo, Pubsdorff, Merendorff, Nakiel, Stranczo, Karmeldorff, Stibow, Stralenberg, Ausschendorff, Melatin, Melegascht, Marssa, Barkolth, Bertin, Hanuswelth, Dikow, Payschendorph, Quyera, części wsi Lowicz i Giźna, i Brankow daje swym synom zrodzonym z Katarzyny z Damaborza, Janowi, Krzysztofowi i Stanisławowi już dojrzałym⁵⁰. Najpewniej więc kolejność urodzin synów Matzke była następująca: pierwszy Jan, potem Krzysztof i Stanisław, którego, jak wiemy, urodziny są przyjmowane na 1516/17 rok. Zatem Jan i Krzysztof urodzili się hipotetycznie przed 1516 rokiem, zapewne gdzieś pomiędzy 1510–1515 rokiem. To z kolei pozwala nam przesunąć małżeństwo Maćka i Donaborskiej najpóźniej na około 1510, a urodziny Donaborskiej na około 1490 rok.

Katarzyna Tuczyńska, z domu Danaborska, przeżyła męża i została odnotowana w 1553⁵¹ i 1556 roku jako wdowa po Macieju Tuczyńskim *na wianie* w Nakielnie koło Tuczna⁵². Zmarła po 1556 roku⁵³ i zapewne jak mąż pochowana została w kościele parafialnym w Tucznie.

⁴⁵ TD.R.K.P., R. 1520, nr 1392.

⁴⁶ S. U r u s k i, *Rodzina.*, T. III, s. 60.

⁴⁷ Dokładny wykaz pokrewieństwa zawiera praca R. T. P r i n k e, A. S i k o r s k i, *Królewska krew*, s. 28, nr 21.

⁴⁸ M. v. W e d e l, *Gesamtmatrikel, Linie Neuwedel*, nr 22.

⁴⁹ SHG, woj. pozn., cz. II, z. 2, Wrocław 1991, s. 214.

⁵⁰ Krzysztof syn Stanisława Tuczyńskiego oblatował ten zapis w 1592 roku do Metryki Koronnej. TD.R.K.P., R. 1592, nr 958.

⁵¹ TD.R.K.P., R. 1553, nr 894.

⁵² SHG, woj. pozn., cz. III, z. 2, Poznań 1995, s. 214.

⁵³ C. v. W e d e l, *Stammbaum der von Wedel*.

JAKUB

Brat Maćka miał się urodzić po 1473 roku i został wspomniany w latach: 1490, 1499, 1502, 1504, 1508⁵⁴. Data urodzin jest hipotetyczna i nie wiemy, na jakiej informacji oparta. Pierwsza wzmianka o Jakubie pochodzi z roku 1490, gdy otrzymał *do wspólnej ręki* z bratem Maćkiem II zamki i miasteczka w Drawnie i Korytowie⁵⁵. Rodzi to przesłankę, że Jakub mógł podobnie jak Maćko (Matzeke II), urodzić się w początkach lat 70. XV wieku. Z kolejności występowania na dokumentach z końca XV wieku wynika, iż Jakub był młodszy od Maćka. Skoro przyjęliśmy, że Matzeke urodzić się mógł około 1474 roku, to Jakub urodziłby się po 1474. Zapewne w drugiej połowie lat siedemdziesiątych XV wieku.

Tablica genealogiczna I : Tuczyńscy de Wedel (XVI-pocz. XVII w.)

MATZEKE I wsp.1474 ?			
MATZEKE (MAĆKO) II Tuczyński de Wedel *ok.1474, wsp.1490 – zm. 1550 Tuczno pan Tuczna 1474, ½ Drawna, Korytowa 1490,92, 99,1525, 32, 46 x ok.1510 Katarzyna Donaborska h.Topór (*ok.1490- zm. po 1556) c. Jana Starszego (1450- zm. p. 1518) kasztelana rogozińskiego i Petroneli Oporowskiej		JAKUB *po1474, wsp.1490-1508 z Drawna i Tuczna	
JAN I *1510/12- zm. 1550-55 z Tuczna 1532, 48,50	KRZYSZTOF I Tuczyński de Wedel *1513/15 – zm. 1570 z Tuczna 1532,48,58 sędzia wałecki x ok. 1553 Anna zm. po 1587 Rossnowska vel Roźnowska	ANNA Tuczyńska de Wedel *ok. 1525 x po 1543 Andrzej Jankowski	STANISŁAW I Tuczyński de Wedel *1516/17 – zm. 1587 na Tucznie 1532-81 x 1561 Katarzyna Opalińska h. Łódzia, kasztelanka lędzka zm. 1575
STANISŁAW II MŁODSZY TUCZYŃSKI z Tuczna 1587 *1554/60-zm.1590 x p.1578 Dorota Frydlandzka de Wedel zm. po 1618 (2v-to: p.1596 Jan z Górki kn. santocki 1601-04, zm. 1609	MAŁGORZATA TUCZYŃSKA *1554/60-†1621/25 x p. 1576 Stanisław Zaremba z Kalinowy zm. ok. 1611		

⁵⁴ Ibidem; F.-M. v.W e d e l, nr 12-021.

⁵⁵ CDB, XVIII, s. 197.

ANDRZEJ I TUCZYŃSKI *1564-†po 1590 kanonik gnieźn. na Tucznie 1577 1574, 1589	KRZYSZTOF II TUCZYŃSKI *1565-zm. 6.1.1649 na Tucznie 1577, kn. santocki 1615 23(-58?); kn. pozn. 1623-1649 1x Marianna Zborowska; 2x p. 1606 Anna Firlej h.Lewart zm. 1614 c. Jana Firleja, wojewody krakowskiego 1589 z Dąbrownicy	PIOTR I TUCZYŃSKI *najwc.1566 na Tucznie 1574,75,83 zm. 1590-91	ELŻBIETA TUCZYŃSKA x Gerd v. Manteuffel na Kołaczu Popielewie
--	---	--	--

16 marca 1499 roku Jakub wraz z bratem otrzymał od elektora brandenburskiego Joachima I i margrabiego Albrechta potwierdzenie praw do części Drawna i Korytowa⁵⁶. Według rodowej genealogii został w Tucznie odnotowany w 1502 i 1504 roku⁵⁷. Ostatni raz miał być wzmiankowany w 1508 roku⁵⁸. Prawdopodobnie nie ożenił się i zmarł bezpotomnie, przekazując swe prawa do Tuczna bratu. Najprawdopodobniej dożył wieku około 40 lat.

JAN I

Wspomniany przez swego ojca Maćka II w 1532 roku na pierwszym miejscu wśród rodzeństwa i określony jako już *dojrzały*⁵⁹. Skoro najmłodszy Stanisław urodził się w 1516/17 roku, to dwaj starsi bracia musieli urodzić się przed 1516 rokiem. Małżeństwo Maćka Tuczynskiego z Katarzyną Danaborską przypadło na około 1510 rok. Zatem Jan urodził się pomiędzy 1510 a 1515 rokiem⁶⁰. Myślę, że można zacieśnić datę na lata około 1510–1512. Jan Tuczynski odziedziczył swe imię po dziadku Janie Starszym Danaborskim (zm. 1517/18), nawiązywał także mianem do wuja Jana Młodszeo Danaborskiego (zm. 1502/05) oraz do pradziada ze strony matki, Jana Oporowskiego h. Sulima (zm. 7 II 1494).

Jan nie wykazywał większej aktywności. Został wspomniany jako dziedzic na Tucznie w 1548 roku za życia ojca, a po jego śmierci w 1550 i 1558 (??) roku⁶¹. W 1553 roku Andrzej *Lupczinski*, burmistrz poznański, sądził się z Janem *Tuczeńskim* o 127 zł. długu⁶². Przyjęło się, że Jan *Tuczynski de Wedel* zmarł w 1560 roku⁶³, bezpotomnie i w stanie bezzennym⁶⁴. Wydaje się jednak, że Jan I zmarł wcześniej. Już w 1555 roku Jan Grabski,

⁵⁶ CDB, XVIII, s. 198.

⁵⁷ C. v. Wedel, *Stammbaum der von Wedel*.

⁵⁸ F.-M. v. Wedel, s. 24, nr 12-021.

⁵⁹ TD.R.P., R.1592, nr 958.

⁶⁰ C. v. Wedel, *Stammbaum der von Wedel*.

⁶¹ Ibidem.

⁶² TD.R.P., R.1553, nr 894.

⁶³ C. v. Wedel, *Stammbaum der von Wedel*; F.-M. v. Wedel, s. 24, nr 13-013, Taf. 6.

⁶⁴ R. T. P r i n k e, A. S i k o r s k i, *Królewska krew*, s. 28, nr 21.

kwitował braci Krzysztofa i Stanisława *Tuczeńskich*, *spadkobierców* Jana Tuczyńskiego ze 100 grzywien⁶⁵. Może użycie określenia *spadkobiercy* wobec braci Tuczyńskich oznaczało, że Jan już nie żył? Zapewne dlatego zgon Jana I należy przenieść na lata po 1550 a przed 1555. Najpewniej około 1555 roku. Posiadamy jednak wzmiankę, jakoby w 1594 roku Jan von Wedel z Tuczna starał się wszystkich mieszczan przekonać do katolicyzmu i miasteczko Tucznno zmusił siłą do jego przyjęcia⁶⁶. Wiemy, że pochowany został w rodzinnym grobowcu w kościele w Tucznie⁶⁷.

KRZYSZTOF I

Data urodzin nie jest znana. Urodził się w latach 1510-1516, skoro w 1532 roku określony został jako *dojrzały*⁶⁸. Jego urodziny kładę na lata 1513–1515. Był drugim synem Maćka II i Katrzyzny Danaborskiej⁶⁹. Imię otrzymał po wuju, Krzysztofie Danaborskim herbu Topór.

Krzysztof I był właścicielem części miasta i zamku Tucznna od 1532 roku⁷⁰ oraz nowomarchijskiego Próchnowa (1565)⁷¹. Pełnił urząd sędziego grodzkiego waleckiego.

Ożenił się chyba w 1553 roku z Anną Rożnowską (herbu Ogończyk lub Nowina), córką Jakuba Rożnowskiego⁷². Anna *Rosnowska* została wspomniana jako żona Krzysztofa Tuczyńskiego po raz pierwszy w 1553 roku, gdy zobowiązała się swemu stryjowi Janowi sprzedać swe udziały we wsi Luboniec i Kampa w powiecie pyzdrowskim, przynależne jej ze spadku po stryju Marcinie⁷³. W tym samym roku Anna zawarła ugodę ze stryjem⁷⁴, po czym za zgodą Krzysztofa Tuczyńskiego sprzedała owe dobra temuż stryjowi⁷⁵. Ponadto Krzysztof *Tuczeński* w 1553 roku *na połowie dóbr należących z działu z braćmi rodzonymi Janem i Stanisławem Tuczyńskimi zapisał żonie Annie Rosnowskiej wioski Ociosna i Czarnotki w powiecie poznańskim i wyderkował Maciejowi Gałczyńskiemu*⁷⁶. Zabezpieczanie tych wsi to zapewne oprawa, co mogłoby świadczyć, że ślub Krzysztofa i Anny miał miejsce raczej w 1553 roku.

W podziale przeprowadzonym w 1562 roku Krzysztof Tuczyński otrzymał *Nakielno, Prusinowo, Knakiendorf i trzy części Stręcznna, pół Dzikowa, pół Stibowi, pół Moxthii, w Jeziorkach, pół w Giźnie, pół w Łowiczu i pół Tucznna*, podobnie jak jego brat⁷⁷.

⁶⁵ TD.R.P., R. 1555, nr 896.

⁶⁶ K. B e r g, Arnswalde XVI, Bd. II, s. 96, przyp. 1.

⁶⁷ L. B ą k, Ziemia walecka, s. 128.

⁶⁸ TD.R.P., R. 1592, nr 958.

⁶⁹ R. T. P r i n k e, A. S i k o r s k i, *Królewska krew*, s. 28, nr 21.

⁷⁰ TD.R.P., R. 1592, nr 958.

⁷¹ E. R y m a r, *Rycerstwo Nowej Marchii*, s. 44.

⁷² Polskie Rosnowo bywa błędnie identyfikowane z *Rohrbeck* (Rosnowem) koło Chojny. F.-M. v. Wedel, s. 24, nr 13-013a.

⁷³ TD.R.P., R. 1553, nr 894.

⁷⁴ TD.R.P., R. 1553, nr 894.

⁷⁵ TD.R.P., R. 1553, nr 1396.

⁷⁶ TD.R.P., R. 1553, nr 1396.

⁷⁷ TD.R.K.P., R. 1562, nr 904.

Można tę datę zacieśnić. Krzysztof I Tuczyński żył jeszcze w 1569 roku, ponieważ oddawał wówczas sto grzywien długu Agnieszce Zakrzewskiej z Paluchowa⁷⁸. Przyjmuje się, że zmarł w 1570 roku⁷⁹. Wdowa po Krzysztofie Tuczyńskim Anna jest wspomniana dopiero od 1575 roku⁸⁰. Żyła jeszcze w 1588 roku, gdy była kwitowana przez Macieja Boboleckiego z Bobolczyna⁸¹. Z tego powodu musimy przesunąć śmierć Anny Rożnowskiej z przyjmowanej dotąd daty po 1587⁸² na po 1588 roku. Krzysztof I i Anna Tuczyńscy doczekali się dwójki dzieci: Stanisława II Juniora i Małgorzaty.

STANISŁAW I STARSZY

Syn Maćka II i Katarzyny Danaborskiej urodził się w 1516⁸³ lub w 1517 roku⁸⁴. Jest uznawany za trzeciego w kolejności z synów Matzeke⁸⁵. Pomimo głębokich poszukiwań genealogicznych przeprowadzonych pośród rodzin polskiej szlachty, spokrewnionej z domem Tuczyńskich, nie znajdujemy bliskiego odwołania onomastycznego dla imienia Stanisława. Jedynym rozwiązaniem będzie zatem przyjęcie hipotezy, że Stanisław Tuczyński otrzymał swe imię na pamiątkę po Stanisławie Ostrorogu (zm. 1519) herbu Nałęcz, będącym krewnym poprzez siostrę prababki Stanisława Tuczyńskiego, Helenę księżniczkę raciborską, sąsiadzie Tuczyńskich. Nie jest wykluczone, że było to także imienne odwołanie do patrona polskiego św. Stanisława, ponieważ ród Tuczyńskich de Wedel uległ w tym czasie silnemu spolszczeniu.

W 1532 roku Matzeke Tuczyński przekazał swe dobra *synom zrodzonym z Katarzyny z Damaborza, Janowi, Krzysztofowi i Stanisławowi już dojrzałym*⁸⁶. Mamy zatem dowód, że Stanisław był najmłodszym z braci. Podobną kolejność zachowały wzmianki z 1550 i 1552 roku⁸⁷.

Żoną Stanisława Tuczyńskiego w 1561 roku została Katarzyna Opalińska herbu Łozia, córka Macieja Opalińskiego (zm. 1541)⁸⁸. Małżeństwo dawało Tuczyńskim koligacje z wielkopolską magnaterią. Od 1550 roku Maciej Opaliński pełnił urząd kasztelana łędzkiego, a za żonę miał Jadwigę z Lubrańca, wojewodziankę poznańską⁸⁹. Bratem Katarzyny był Andrzej Opaliński (1540 – zm. 1593), kasztelan przemęcki. Po Opalińskich do rodziny Tuczyńskich trafiły imiona Andrzej, Jan i Piotr. Katarzyna zmarła w 1575 roku w Poznaniu i pochowana została w podziemiach kościoła w Tucznie⁹⁰.

W podziale dóbr, dokonanych przez braci Tuczyńskich w 1562 roku, Stanisław otrzymał Marcinkowice, Próchnowo, Mielęciny, Chwarstnicę, połowę Bronikowa, połowę Martewi, połowę Giżna i Łowicza wałeckiego, połowę tamtejszego młyna, wieś Lin-

⁷⁸ TD.R.K.P., R. 1569, nr 49.

⁷⁹ L. Bąk, Ziemia wałecka, s. 128.

⁸⁰ SHG, woj. poznań, cz. II, z. 2, Wrocław 1991, s. 232.

⁸¹ TD.R.K.P., R. 1588, nr 949.

⁸² F.-M. v. Wedel, s.24, nr 13-013a.

⁸³ C. v. Wedel, *Stammbaum der von Wedel*; F.-M. v. Wedel, s.24, nr 13-011.

⁸⁴ R.T.Prinke, A.Sikorski, *Królewska krew*, s. 28, nr21.

⁸⁵ C. v. Wedel, *Stammbaum der von Wedel*.

⁸⁶ TD.R.K.P., R. 1592, nr 958.

⁸⁷ TD.R.K.P., R. 1550, nr 890; R. 1552, nr 892.

⁸⁸ W. D o r z a c z e k, *Genealogia*, Warszawa 1956, t. II, tablica 113.

⁸⁹ S. U r u s k i, *Rodzina*, T. XII, Warszawa 1915, s. 358.

⁹⁰ L. Bąk, Ziemia wałecka, s. 128.

storp, trzech kmieci w Jeziorkach oraz *podatki od poddanych manów tamże*, ponadto Nowy Dwór, zw. *Dreczkim Ostrowem*, połowę miasta Tuczna (*prócz części pana Renolda Wedelskiego*), połowę zamku w Tucznie, połowę młynów i folwarku w Tucznie, połowy młynów *Pilatowskiego* i *Strenczeńskiego*, połowy pustek Chwirama *Horsweldi* i Bytnia. Z manów dostali się Stanisławowi: Jurga i Joachim von Anklamowie, ze swymi częściami w Bronikowie, Piotr Bolt z częściami w Dzikowie i Zdbowie, Asmus i Lempart oraz inni ich bracia z częściami w Rusinowie, Joachim i Marek z częściami swymi Złotowscy w Złotowie, Asmus, Kerstan i *Jochym* bracia Reczowie (von Reetz, Miłogoscy) w Miłogoszczu i Jeziorkach, a z jezior: Okienko na Marcinkowicach, Jeziorko za dworem i inne⁹¹. W 1565 i 1571 roku Stanisław z Tuczna, syn Matzeke, wspomniany został jako lennik nowomarchijski⁹².

Stanisław I Starszy zmarł pomiędzy 1578 a 1587 rokiem⁹³. Przy czym historycy rodowi składają się ku dacie 1587⁹⁴. My także śmierć Stanisława Starszego kładziemy na 1587 rok, ponieważ posiadamy wzmianki o Stanisławie po 1578 roku. W 1580 roku został wspomniany wraz ze Stanisławem Młodszym w otoczeniu krewnych Wedłów z linii mirosławieckiej, Henrykiem Blankenburgiem i jego żoną Elżbietą Frydlandzką, Henrykiem von Borcke i jego żoną Katarzyną Frydlandzką jako opiekunowie: Ewy, Anny, Barbary, Elżbiety *panien Fridlandzkich*, Jerzego *Wedelskiego de Fridland* córek i spadkobierczyń⁹⁵. W 1581 roku Andrzej Weyse *Stanisława Tuczyńskiego seniora* poddany z Marcinkowic występował w sądzie ziemskim przeciwko Elżbiecie von Massow, wdowie po Sebastianie Wedelskim i jej synowi Fryderykowi Wedelskiemu⁹⁶.

Ze śmiercią Stanisława I wiąże się najpewniej informacja z roku 1587, gdy Stanisław II Tuczyński Młodszy był intronizowany do folwarku wsi Bzowo i do wsi pustej Grabowiec z tytułu *dzierżawy tych dóbr ze Stanisławem Tuczyńskim seniorem*⁹⁷.

Ze Stanisławem I Tuczyńskim wiązałbym także przywiązanie rodu do imienia Stanisław, jako część kultu św. Stanisława Kostki, który już w 1580 roku wśród Polaków był „*Beati*”, w 1605 kanonizowany i szczególnie propagowany przez proboszcza płockiego Andrzeja Opalińskiego⁹⁸. Przemawiać za tym może wsparcie wdowy po Stanisławie III Tuczyńskim w 1694 roku budowy pierwszego w Polsce kościoła pw św. Stanisława Kostki w Wałczu⁹⁹.

ANNA

Jedyna znana córka Maćka II i Katarzyny Donaborskiej. Trudno jednak ustalić jej miejsce w rodzeństwie. Swoim imieniem nawiązywała do jedynej ciotki o tym imieniu

⁹¹ TD.R.K.P., R. 1562, nr 904.

⁹² E. R y m a r, *Rycerstwo Nowej Marchii*, s. 44.

⁹³ R. T. P r i n k e, A. S i k o r s k i, *Królewska krew*, s. 28, nr21.

⁹⁴ C. v. Wedel, *Stammbaum*; F.-M. v. Wedel, s.24, nr 13-011.

⁹⁵ TD.R.K.P., R. 1580, nr 934.

⁹⁶ TD.R.K.P., R. 1581, nr 1.

⁹⁷ TD.R.K.P., R. 1587, nr 22.

⁹⁸ K. N i e s i e c k i, V, Lipsk 1840, s. 318.

⁹⁹ L. Bąk, *Ziemia wałecka*, s. 292.

– Anny Danaborskiej, w 1536 roku jeszcze panny. Po 1543 roku Anna Tuczyńska została żoną Andrzeja Jankowskiego¹⁰⁰. Mogła zatem urodzić się około 1520–1525 roku, ale i wcześniej. Nic bliżej o niej nie wiadomo. Nie wiemy też, z którą rodziną Jankowskich spośród polskiej szlachty łączyć Annę Tuczyńską. Rodzin o tym nazwisku było kilka.

ANDRZEJ I

Syn Stanisława I Starszego i Katarzyny Opalińskiej. Kanonik gnieźnieński. Urodził się w 1564 roku¹⁰¹. Imię Andrzej trafiło do rodu Tuczyńskich poprzez rodzinę matki. Zostało przejęte po wuju Andrzeju Danaborskim, staroście nakielskim (1526) i Andrzeju Oporowskim, kanoniku wrocławskim (1510).

Andrzej I Tuczyński został wspomniany jako właściciel Tuczna w 1577 i 1579 roku¹⁰². Przyjmuje się, że zmarł w 1590 lub po 1590 roku¹⁰³. Najprawdopodobniejszy termin zgonu Andrzeja I to rok 1590, gdy nie wspomniano go wśród rodzeństwa¹⁰⁴.

KRZYSZTOF II

Syn Stanisława I. Urodził się w 1565 roku, a zmarł 6 stycznia 1649 roku¹⁰⁵. Sędzia walecki od 1611 roku¹⁰⁶, kasztelan santocki w latach 1615–1623 (1623–1658?) i poznański od 1623–1649 roku. Znany protektor jezuitów w Wałczu. W 1621 roku był królewskim posłem do cesarza Ferdynanda II i na zjazd ratyżboński. Pełnił także funkcję posła do prowincjała jezuitów w Rzymie¹⁰⁷.

Na przestrzeni lat 1590–1591 wymarli trzej Tuczyńscy: Stanisław II, Andrzej I i Piotr I. Krzysztof II Tuczyński stał się wówczas jedynym przedstawicielem rodu. Zaraz w 1592 roku oblatował do Metryki Koronnej potwierdzenie dóbr od króla Zygmunta I Starego. Znajdujemy stosowną informację, iż *Maciej Tuczyński de Wedel zamek i miasto Tucznę z licznymi wsiami* otrzymał z braćmi od ojca w 1532 roku. Tutaj określono filiację Krzysztofa jako syna Stanisława Tuczyńskiego¹⁰⁸.

W 1593 roku Wedlowie z Drawna przypomnieli o swych roszczeniach do części Tuczna. Wówczas Krzysztof Wedel Tuczyński, *na Tucznie dziedzic, z powodu chwilowego zamknięcia ksiąg waleckich, skarżył się w Poznaniu przeciwko krewnym z linii drawieńskiej – Joachimowi Wedelskiemu pryncypałowi i Hassowi Wedlowi pomocnikowi, synom Rydygiera o najście miasteczka Tucznę w jego nieobecność*¹⁰⁹. Doszło zatem do zadrażeń. Być może przyczyną było nią wiano dla żony Krzysztofa.

¹⁰⁰ R. T. P r i n k e, A. S i k o r s k i, *Królewska krew*, s. 28, nr 21.

¹⁰¹ C.v.Wedel, *Stammbaum*.

¹⁰² Ibidem.

¹⁰³ R. T. P r i n k e, A. S i k o r s k i, *Królewska krew*, s. 35, F.-M., nr 14-021.

¹⁰⁴ TD.R.K.PY., R. 1590, nr 953.

¹⁰⁵ *Historia residentiae Walcensis Societatis Jesu...*, Köln-Graz 1967, s. 88; *Urządnicy wielkopolscy*, red. A. G a - s i o r o w s k i, nr 755, s. 118; F.-M. v.Wedel, s. 35, nr 14-022.

¹⁰⁶ TD.R.K.P., R. 1611, nr 1407.

¹⁰⁷ M. H l e b i o n e k, *Obce rycerstwo i szlachta*, s. 81.

¹⁰⁸ TD.R.K.P., R. 1532, nr 958.

¹⁰⁹ TD.R.K.P., R. 1593, nr 959.

Od 14 lutego 1593 roku żoną Krzysztofa była Marianna Zborowska, najmłodsza córka Andrzeja Zborowskiego (zm. 1598), marszałka nadwornego koronnego 1570–1589, kasztelana santockiego i Barbary Jordanówny (zm. 1605)¹¹⁰. Ojciec Marianny był bratem Samuela Zborowskiego, skazanego za zabójstwo kasztelana przemyskiego, wroga Batorego i Zamojskiego, straconego w Krakowie w 1584 roku¹¹¹. Sam ojciec Marianny Andrzej Zborowski był okreśłany w Rzeczypospolitej jako zdrajca i spiskowiec. Brat Marianny też Andrzej (1583-1630), hrabia na Melsztynie i kasztelan oświęcimski, miał lepszą reputację. A zatem związek Krzysztofa II Tuczyńskiego ze Zborowską mógł przynieść złe konsekwencje dla całego rodu z Tuczna, gdyby nie to, że małżeństwo trwało zaledwie rok. Marianna zmarła 17 marca 1594 roku¹¹².

Po śmierci Marianny Tuczyńskiej z domu Zborowskiej rodzeństwo próbowało odzyskać jej posag. W 1596 roku bracia Marcin, Spytko, Piotr i Andrzej oraz siostry Helena, Krystyna, Leonora Zborowscy spierali się sądownie z Krzysztofem *Tuczyńskim de Wedel* o 10 000 zł jako rentę z posagu Marianny¹¹³. Nie wiemy, jaki był epilog sprawy.

Od 1601 roku drugą żoną Krzysztofa II Tuczyńskiego była Anna Firlej h. Lewart. Przyjęto, że była córką Jana Firleja, wojewody krakowskiego (1589) z Dąbrownicy¹¹⁴. Tymczasem była córką jego syna Mikołaja Firleja (zm. 1599), referendarza nadwornego koronnego (1576), kasztelana bieckiego (1576), wojewody krakowskiego (1589), starosty kazimierskiego, woblromskiego, pilzneńskiego i nowokorczyńskiego i Elżbiety Ligęzy (zm. 1594)¹¹⁵. Ojciec Anny – Mikołaj wślawił się poselstwem do Henryka Walezego w 1573 roku oraz nieprzyjęciem tytułu hrabiowskiego od króla Hiszpanii¹¹⁶. Jednakże w końcu swego życia należał do przeciwników króla polskiego i szwedzkiego Zygmunta III Wazy. Mikołaj Firlej zmarł w 1601 roku. Jak widać i to małżeństwo Krzysztofa Tuczyńskiego było związkiem wiążącym Tuczyńskich z opozycją obozu monarszego w Królestwie Polskim.

W 1610 roku Krzysztof *a Wedel Tuczyński* dał zabezpieczenie względem oprawy i dożywocia żonie swej Annie z Dąbrowicy Firlejównie. Obecny przy tym był jej stryj Piotr, kasztelan zawichojski, brat Mikołaja starosty kazimierskiego¹¹⁷.

Nie wiemy, w jaki sposób Tuczyńscy weszli w posiadanie dóbr w powiecie pyzdrowskim, ale w 1611 roku Krzysztof Tuczyński dał w dożywotne użytkowanie wioski Lubieniec i Wielka Kempa i młyn zwany Kaszewo (*Cassewo*) w powiecie pyzdrowskim Małgorzacie z Tuczna, wdowie po Stanisławie z Kalinowy Zarembie. Potem szybko zmienił decyzję i jeszcze w tym samym roku wioski Lubowiec i Wielka Kempa wyderkował Mikołajowi Szyszkowskiemu, dworzaninowi JKMc¹¹⁸. Można chyba w tym kroku widzieć próbę zbliżenia się Krzysztofa Tuczyńskiego do dworu królewskiego Zygmunta III Wazy.

¹¹⁰ W. D w o r z a c z e k, *Genealogia*, t. II, tablica 133.

¹¹¹ L. P o d h o r o d e c k i, *Stanisław Żółkiewski*, Warszawa 1988, s. 311.

¹¹² W. D w o r z a c z e k, *Genealogia*, t. II, tablica 133.

¹¹³ TD.R.K.P., R. 1596, nr 138.

¹¹⁴ F.-M. v.Wedel, s. 35, nr 14-022, 14-022a, 14-022b.

¹¹⁵ W. D w o r z a c z e k, *Genealogia*, t. II, tablica 126.

¹¹⁶ S. U r u s k i, *Rodzina*, T. IV, Warszawa 1907, s. 35.

¹¹⁷ TD.R.K.P., R. 1610, nr 25.

¹¹⁸ TD.R.K.P., R. 1611, nr 8.

W tym samym roku zmarła druga żona Krzysztofa Tuczyńskiego – Anna Firlej (zm. 28 sierpnia 1614 roku)¹¹⁹.

W 1616 roku dokonano podziału dóbr pomiędzy posiadaczy Tuczna, a zatem pomiędzy Wedlami z Drawna, czyli Hassona, Ernesta i Joachima von Wedel (*Hassio, Ernest i Joachim Wedelscy*) synów Ernesta Ludwika von Wedel, dziedzica 1/4 części miasta Tuczna z przedmieściami oraz Krzysztofa Tuczyńskiego, kasztelana santockiego i Małgorzatę z Tuczna, wdowę po Stanisławie Zarembie, dziedziców 3/4 części miasta Tuczna i przedmieści¹²⁰.

Kasztelan Krzysztof I Tuczyński de Wedel zmarł w 1649 roku¹²¹ w wieku 84 lat i został pochowany w krypcie rodowej w kościele parafialnym w Tucznie. Zachował się jego portret trumienny wykonany zapewne przez malarza z kręgu Hermana Hana¹²². Najprawdopodobniej jego wizerunki znajdziemy na malowidle na ścianie południowej wieży, a także na obrazie ołtarza głównego i bocznego w tym kościele.

PIOTR

Syn Stanisława I Starszego i Katarzyny Opalińskiej. Data urodzin nie jest znana. Odziedziczył imię po swym dziadku ze strony matki, Piotrze Opalińskim kasztelanie łądzkim (1529), gnieźnieńskim (1531), poznańskim (1542), właścicielu Włoszakowic, znanym pośle na sejm i nauczycielu królewicza Zygmunta II Augusta Jagiellończyka. Podobne imię nosili jego pradziad i prapradziad z rodu Opalińskich.

Od 1574 roku wspomniany jako współwłaściciel Tuczna. W 1590 roku wymieniony został po bracie Krzysztofie, gdy kwitował ich Stanisław, hrabia z Górki, ze spraw o granice dóbr wieleńskich¹²³. Był zatem młodszy od Krzysztofa. Mógł się urodzić najwcześniej w 1566 roku. Zmarł w 1590 lub najpóźniej w 1591 roku¹²⁴, kiedy jego brat Krzysztof został określony spadkobiercą Piotra¹²⁵.

MAŁGORZATA

Miała być córką Stanisława Starszego i Katarzyny Opalińskiej. Później żoną Mikołaja Wejhera¹²⁶. Jeżeli przyjmiemy Małgorzatę jako najmłodszą z rodzeństwa to urodzić się mogła najwcześniej w 1567 roku. Byłaby więc rówieśnicą ojca swego męża! Małgorzatę uznaję za tożsamą z córką Krzysztofa.

¹¹⁹ E.-M. v. Wedel, s.35, nr 14-022, 14-022a, 14-022b.

¹²⁰ TD.R.K.P., R. 1616, nr 26.

¹²¹ E.-M. v. Wedel, s.35, nr 14-022. C. v. Wedel, *Stammbaum*, podaje na podstawie epitafium Krzysztofa zachowanego w kościele „głównym” w Krakowie datę śmierci 28 VIII 1614 r. !? Rok 1649 podaje także opracowanie Z. B o r a s, R. W a l c z a k, A. W ę d z k i, *Historia powiatu waleckiego*, Poznań 1961, s. 63.

¹²² J. D z i u b k o w a, s. 159-160, nr 175.

¹²³ TD.R.K.P., R. 1590, nr 953.

¹²⁴ E.-M. v. Wedel, s.24, nr 14-021.; R. T. P r i n k e, A. S i k o r s k i, *Królewska krew*, s. 35, nr 14-021. K. N i e s i e c k i, *Herbarz*, T. IX, s. 147 podaje, że zmarł w 1590 w młodym wieku.

¹²⁵ TD.R.K.W., R. 1591, nr 2.

¹²⁶ K. N i e s i e c k i, *Herbarz*, T.IX, Lipsk 1842, s. 269.

ELŻBIETA

Elżbieta Tuczyńska była żoną Gerda von Manteuffel na Kołaczu i Popielewie. Jednakże badacze historii rodu von Manteuffel wspominają, że była córką *Krzysztofa von Wedel z Tuczna i marszałkówny polskiej Opalińskiej*¹²⁷, co czasami jest powtarzane przez literaturę współczesną¹²⁸. Tymczasem żaden z Krzysztofów Tuczyńskich de Wedel nie miał za żony Opalińskiej. Dlatego prawdopodobnie Elżbietę należy uznać za córkę Stanisława I Tuczyńskiego i Katarzyny Opalińskiej.

STANISŁAW II MŁODSZY

Data urodzenia nie znana. Małżeństwo jego rodziców: Krzysztofa I i Anny Rożnowskiej datowane było dotąd na lata 1561–1575¹²⁹. Natomiast na podstawie naszych badań przesunęliśmy datę zawarcia związku małżeńskiego przez jego rodziców na około 1553 rok. Zatem urodziny Stanisława II i jego siostry Małgorzaty przypadły na lata 1554–1560. Weźmy jednak pod uwagę, że Stanisław ożenił się w 1578 roku, czyli był w wieku sprawnym, a zatem urodziłby się najpóźniej około 1560 roku. Swoje imię otrzymał zapewne po stryju Stanisławie I Tuczyńskim.

Ożenił się przed 1578 rokiem z Dorotą von Wedel Frydlandzką (z Mirosławca), zmarłą po 1609 roku. W 1578 roku *Stanisław Tuczyński syn Krzysztofa* wspomniany został na całym miasteczku Tuczo wraz z młynem wodnym i na wsiach: Zdbowo, *Knaken-dorff*, Jeziorki, Martew i na folwarkach miejskich Tuczna. Wioski Zdbowo i Bytyń zapisał jako dochód swej żonie Dorocie *Wedelskiej, córce Jerzego Wedelskiego de Frydlauth*¹³⁰. W tym samym roku Jerzy Wedelski (Ftrydlandzki) zaaprobował oprawę córki, daną w grodzie poznańskim przez *Stanisława Tuczyńskiego iuniora na Tucznie*¹³¹.

W 1580 roku Stanisław II dostał pod opiekę wraz z Michałem z Łukowa Białośliwskim i Andrzejem Opalińskim z Bnina, synów Stanisława I Tuczyńskiego Starszego: Andrzeja, Krzysztofa i Piotra¹³². Ostatni raz Stanisława II wspomniano w 1590 roku, gdy został pozwany do sądu przez mieszczan poznańskich Pawła Kosza i Andrzeja Matha o potrójne vadium o wielkości 2.100 srebrnych talarów¹³³.

Stanisław II zmarł w 1590, według innych w 1591 roku¹³⁴. Wydaje się jednak, że zgon nastąpił dopiero w 1591 roku, ponieważ w tym roku Dorota de Wedel Tuczyńska, wdowa po Stanisławie była intromitowana do oprawy wdowiej, czyli do całych części miasteczka Tuczna, folwarku i młyna oraz do całych wsi: Dzikowo z folwarkami, Martew, Bytyń

¹²⁷ G. S c h m i d t, *Die Familie von Manteuffel*, Abt. III, Berlin 1913, s. 8.

¹²⁸ Tak też E. R y m a r, *Wielka podróż wielkiego księcia. Wyprawa Bogusława X Pomorskiego na niemiecki dwór królewski, do Ziemi Świętej i Rzymu (1496-1498)*, Szczecin 2004, s. 42.

¹²⁹ F.-M. v. Wedel, s.35-36, nr 14-024.

¹³⁰ TD.R.K.P., R. 1578, nr 1398.

¹³¹ TD.R.K.PY., R. 1578, nr 931.

¹³² TD.R.K.P., R. 1580, nr 934.

¹³³ TD.R.K.W., R. 1590, nr 30.

¹³⁴ F.-M. v. Wedel, s.35-36, nr 14-024.

i do połów wsi Strykowo, *Knakendorff* i Jeziorki¹³⁵. W tym też roku siostra Stanisława II Małgorzata, została określona jako *spadkobierczyni Stanisława Tuczyńskiego iuniora, bezpotomnie zmarłego*¹³⁶. Te dwie informacje skłaniają nas do przyjęcia roku 1591 dla śmierci Stanisława II Tuczyńskiego de Wedel.

Wdowa po Stanisławie, Dorota de Wedel Tuczyńska, jeszcze przed 1595 rokiem wyszła ponownie za mąż. W 1595 roku była już żoną Heninga von Ramel szlachcica z Księstwa Pomorskiego¹³⁷.

Dorota wyszła za mąż także po raz trzeci, za Jana z Górki, kasztelana santockiego w latach 1601–1604, zmarłego w 1609 roku. Przeżyła trzech mężów. Zmarła zapewne w 1618 roku, gdy wystąpili w sądzie jej spadkobiercy do części Tuczna i przyległych wsi, czyli Dorota *Guntemberkowna Kaliska* (von Güntersberg), córka Joachima, a wdowa po Macieju ze Słup Wałdowskim i Małgorzata z Tuczna, wdowa po Stanisławie Zarembie z Kalinowy¹³⁸.

MAŁGORZATA

Córka Krzysztofa I i Anny Rożnowskiej. Najprawdopodobniej urodziła się po 1553–1560 roku. Nie wiemy czy była starsza od brata Stanisława II. Skoro związek małżeński zawarła w 1575 roku, to urodzić się mogła w drugiej połowie lat 50. XVI wieku.

W 1575 roku Małgorzata została żoną Stanisława Zaremby¹³⁹. W 1579 roku zastawiła swoją dziedziczną część wsi Strachocice w powiecie sieradzkim Janowi *Mycielskiemu de Wietchinino*¹⁴⁰.

W 1591 roku została określona jako *dziedziczka po bracie części zamku i miasta Tucžno i wsi przyległych w towarzystwie Krzysztofa Tuczyńskiego, syna Stanisława Tuczyńskiego seniora, brata swego stryjecznego rodzona, zaznaczono ponadto w tym zapisie, że z powodu wiernej służby Jerzego Kyona z Draszondorff wasala seu feudalis dominatus Tuczensis, świadczących od wielu lat ojcu i bratu jej, zapisała mu sumę 500 zł i w tej sumie cztery lany roli we wsi Stręczno w powiecie wałeckim wieczyście dała*¹⁴¹. W tym samym roku Jerzy Kijona został intromitowany przez Małgorzatę Tuczyńską w Stręcznie¹⁴². Potem doszło do zatargu Kijony z Wałczem. W 1595 roku znajdujemy w księgach ziemskich zapis, iż *Jerzy Kijona, sługa Małgorzaty Tuczyńskiej, żony Stanisława Zaremby, został poraniony przez mieszczan wałeckich. To samo Jan Bliźniewski, sługa Stanisława został zabity jako drugi*¹⁴³.

W 1593 roku Małgorzata zapożyczała się u mieszczyki wągrowieckiej Anny Sieklickiej¹⁴⁴. W 1595 roku Małgorzata Tuczyńska zapisała dług 300 złp Barbarze Choinskiej

---

¹³⁵ TD.R.K.W., R. 1591, nr 30.

¹³⁶ TD.R.K.P., R. 1591, nr 1400.

¹³⁷ TD.R.K.W., R. 1595, nr 31.

¹³⁸ TD.R.K.N., R. 1618, nr 171.

¹³⁹ TD.R.KKL (Kaliskie), R. 1588, nr 4.

¹⁴⁰ TD.R.K.KL., R. 1588, nr 932.

¹⁴¹ TD.R.K.P., R. 1591, nr 1400.

¹⁴² TD.R.K.W., R. 1591, nr 30.

¹⁴³ TD.R.K.W., R. 1588, nr 31.

¹⁴⁴ TD.R.K.P., R. 1593, nr 959.

córce Andrzeja Choińskiego¹⁴⁵. W 1599 roku Stanisław Zaremba, mąż Małgorzaty, oddał prawem lennym Marcjanowi Kwiatkowskiemu cały Wysoki Ostrów zwany „Bytyń”, położony na jeziorze Bytyń (dawne grodzisko?). Odtąd Kwiatkowski był wasalem panów z Tuczna¹⁴⁶. Wspomniana jeszcze w 1618 roku¹⁴⁷. Zmarła pomiędzy 1621–1625 rokiem. Jej mąż Stanisław Zaremba z Kalinowy zmarł około 1611 roku. Z tego małżeństwa pochodziły dzieci: Aleksander (zm. 1636), Marianna, Stanisław (zm. 1643) i Mikołaj (zm. 1625) ożeniony z Elżbietą Jarocką Zarembowie¹⁴⁸. Z tego grona Stanisław Zaremba nawiązywał imieniem do rodu Tuczyńskich de Wedel.

? N. TUCZYŃSKA

Jedynie Niesiecki podaje jakoby nieznaną z imienia Tuczyńska była żoną niejakiego Rembowskiego¹⁴⁹. Brak informacji filiacyjnych, jakichkolwiek dat, a przede wszystkim jakiegokolwiek wzmianki w materiale źródłowym o tej kobiecie.

MARIANNA

Córka Krzysztofa II Tuczyńskiego. Data urodzin nieznaną. Została żoną Jana Sokołowskiego h. Pomian, kasztelana bydgoskiego, starosty radziejowskiego i obornickiego (1621), syna Jarosława Sokołowskiego kasztelana brzesko-kujawskiego¹⁵⁰. Ród Sokołowskich z Warzymowa zyskał na znaczeniu i wszedł do grona najznacniejszych rodów wielkopolskich w 1563 roku, gdy Krzysztof Sokołowski został starostą rogozińsko-budzyńskim. Potem urząd przejął syn Michał i w 1629 roku Paweł¹⁵¹.

Jan z Warzymowa Sokołowski, starosta radziejowski, na Warzymowie i na połowie wsi przyległych: Dąmb, Góry, Buszkowo. Siedlec, Radwanczewo, Rakowo, Przewos, Nowawieś, Lenartowo, Racięcino, Słonkowo i Noc, Koszewo, Nickel i Noteski, przypadłych sobie mocą działów braterskich dokonanych przez ojca Jarosława Sokołowskiego, kasztelana brzeskiego, (które to) w roku 1621 zapisał w posagu 36.000 złp Marjannie Tuczyńskiej, córce Krzysztofa Tuczyńskiego, kasztelana poznańskiego¹⁵².

Marianna mogła się urodzić najpóźniej w 1604 roku, gdyby pochodziła z drugiego związku małżeńskiego Krzysztofa. Ale swoim imieniem wyraźnie nawiązywała do pierwszej żony Tuczyńskiego, Marianny Zborowskiej. I z tego powodu uznaję Mariannę za córkę Krzysztofa II z pierwszego związku małżeńskiego. Ponieważ związek ten był krótki (1593–1594), to córka urodziłaby się najprawdopodobniej w 1594 roku.

¹⁴⁵ TD.R.K.KL., R. 1600, nr 970.

¹⁴⁶ SHG, woj. poznań, cz. II, z. 2, Wrocław 1991, s. 233.

¹⁴⁷ TD.R.K.N., R. 1618, nr 62.

¹⁴⁸ R. T. Prinke, A. Sikorski, *Królewska krew*, s. 35.

¹⁴⁹ K. Niesiecki, *Herbarz*, T. IX, Lipsk 1842, s. 147.

¹⁵⁰ K. Niesiecki, *Herbarz*, T. VIII, Lipsk 1841, s. 430 datował związek dopiero na 1624 rok.

¹⁵¹ U. Piotrkowska, *Struktura i rozmieszczenie własności feudalnej w województwie poznańskim w 2 połowie XVI wieku*, (w:) *Spółczesność staropolskie*, T. IV, Warszawa 1986, s. 24.

¹⁵² TD.R.K.P., R. 1624, nr 1414.

Mąż Marianny, Jan Sokołowski kasztelan bydgoski, prawdopodobnie nie żył w 1631 roku, gdy sprawy finansowe regulował jego brat Maciej Sokołowski, starosta radziejowski z żoną, przekazując Mariannie Tuczyńskiej sumy 43 000 i 12 000 złp, zapisanych jej przez męża¹⁵³. Marianna Tuczyńska zmarła 17 lipca 1638 roku¹⁵⁴.

Wraz z Janem Sokołowskim Marianna doczekała się syna Krzysztofa Sokołowskiego (ur. 28 IV 1628), nawiązującego imieniem do dziada z rodu Tuczyńskich de Wedel oraz córki – Anny Sokołowskiej, która pozostała w stanie panieńskim. Opiekunem Marianny i jej dzieci został stryj Andrzej II Tuczyński. Jednakże po śmierci Marianny stryj nie wywiązywał się należycie z kurateli i w 1641 roku Anna Sokołowska pozwała go przed sąd o rozliczenie się z opieki¹⁵⁵. Ostatni raz o Annie Sokołowskiej słychać w 1686 roku¹⁵⁶.

MAŁGORZATA

Córka Krzysztofa II Tuczyńskiego, raczej z jego drugiego związku z Firlejówną. Aby ustalić daty jej życia, zmuszeni jesteśmy do postawienia kilku hipotez. Skoro jej brat urodził się w 1602 roku¹⁵⁷, to jej urodziny należałoby kłaść na po 1602, a przed 1614 rokiem, kiedy to nastąpiła śmierć jej matki. Swoje imię odziedziczyła po ciotce Małgorzacie Zarembie z domu Tuczyńskiej (zm. 1621/25).

Została żoną Mikołaja Wejhera (zm. 1647), wojewody malborskiego (1641), chełmińskiego (1643), starosty radzyńskiego, kowalewskiego i posła na sejm (1631). Ojciec Mikołaja, Jan Wejher (1580–1626), był podkomorzym chełmińskim i wojewodą malborskim. Być może za sprawą pokrewieństwa z Wejherami u Tuczyńskich pojawiły się potem imiona: Jan, Zofia i Ludwik oraz artystyczne naśladownictwo dzieł Hana w fundacjach dla kościoła w Tucznie¹⁵⁸.

Małgorzata Tuczyńska zmarła przed 1640 rokiem. Inni datowali jej zgon na około 1640, a nawet na po 1646 roku¹⁵⁹. Została pochowana w klasztorze franciszkanów w Chełmnie¹⁶⁰. Małgorzata z Wejherem doczekała się jednej córki Konstancji Anny, żony 1-voto Franciszka Sędziwoja Czarnkowskiego herbu Nałęcz, kasztelana poznańskiego; 2-voto Wojciecha Konstantego Brezy, wojewody poznańskiego¹⁶¹.

ANDRZEJ II

Syn Krzysztofa II, urodził się w 1602 roku¹⁶², czyli w rok po ślubie ojca z Anną Firlej. W młodym wieku został wspomniany na urzędzie. Pełnił urząd podkomorzego inowro-

¹⁵³ TD.R.K.P., R. 1531, nr 79.

¹⁵⁴ TD.R.K.P., R. 1639, nr 164.

¹⁵⁵ TD.R.K.P., R. 1641, nr 166.

¹⁵⁶ TD.R.K.P., R. 1686, nr 1112.

¹⁵⁷ F.-M. v.Wedel, s. 44, nr 15-036.

¹⁵⁸ M. P u c i a t a, *Wystrój wnętrza kościoła*, s. 302.

¹⁵⁹ K. N i e s i e c k i, *Herbarz*, T. IX, Lipsk 1842, s. 147; W. D w o r z a c z e k, *Genealogia*, t. II, tablica 146; M. P u c i a t a, *Wystrój wnętrza kościoła*, s. 302.

¹⁶⁰ K. N i e s i e c k i, *Herbarz*, T. IX, Lipsk 1842, s. 147.

¹⁶¹ *Ibidem*, s. 269.

¹⁶² C. v. Wedel, *Stammbaum*, F.-M. v.Wedel, s. 44, nr 15-036.

clawskiego już w 1622 roku. Poszerzył związki Tuczyńskich z najznacześniejszymi rodami Rzeczypospolitej. Ożenił się 7 czerwca 1626 roku z Marianną Leszczyńską herbu Wieniawa, córką Wacława Leszczyńskiego (zm. 1628), kanclerza koronnego (1625) i Anny Rozdrażewskiej¹⁶³.

W tradycji rodzinnej przyjęto, że Marianna była siostrą króla polskiego Stanisława Leszczyńskiego¹⁶⁴. Jednakże była odległą ciotką, bo pochodziła z innej linii rodu, i ten żył później (1677–1766). Stanisław był synem Rafała Leszczyńskiego, a nie Wacława¹⁶⁵. Rafał Leszczyński należał do stronnictwa habsburskiego w Polsce¹⁶⁶, a rodzina Leszczyńskich była od XVI wieku zaliczana do magnackich¹⁶⁷. Dziadek Marianny Rafał (zm. 1592), kasztelan śremski, brat czeski i działacz ruchu egzekucyjnego, był właścicielem Leszna. Poprzez posag żony (babkę Marianny), Anny Korzobokówny z Milicza, posiadał Międzybórz koło Sycowa na Śląsku¹⁶⁸.

W 1629 roku Andrzej Tuczyński wspomniany został jako dziedzic w Nakielnie (28 dymów), w Stręcznie (35) i na Pilawce (5)¹⁶⁹. W 1633 roku Andrzej był posłem na sejm i delegowany jako komisarz do *uspokojenia pogranicznych dyfferency, między Wiekąpolską, Szląskiem i margrabstwem*. W tym samym roku ustanowiony do lustracji powiatu lęborskiego¹⁷⁰.

W 1639 roku Andrzej Tuczyński wystąpił jako *pokojowiec królowej*, gdy z żoną Marianną z Leszna, *dostali konsens na dożywocie starostwa obornickiego, po Janie z Warzymowa Sokołowskim kasztelanie bydgoskim, obecnie zmarłym i po Marjannie z Tuczna Sokołowskiej, tylko co zmarłej 17 w lipcu 1638*¹⁷¹. W roku 1639 Andrzej Tuczyński wystąpił jako opiekun i wuj rodzeństwa Krzysztofa i Anny Sokołowskich, dzieci Marianny Tuczyńskiej i Jana z Warzymowa Sokołowskiego¹⁷².

Przyjmowano dotąd, że Andrzej Tuczyński nie żył już w 1641¹⁷³ albo dopiero w 1653 roku¹⁷⁴. Z zapisek jezuitów wynika rok 1641 a z ziemskich i sądowych rok 1642. Wówczas Marianna Leszczyńska określona została jako wdowa po Andrzeju Tuczyńskim, podkomorzym inowrocławskim¹⁷⁵.

Po śmierci Andrzeja, od 1641 roku, Marianna odgrywała przez długie lata ważną rolę w Tucznie. Początkowo do 1649 z teściem Krzysztofem II Tuczyńskim, a potem

¹⁶³ W. D w o r z a c z e k, *Genealogia*, T. II, tablica 119.

¹⁶⁴ F.-M. v. Wedel, s. 44, nr 15-036a.

¹⁶⁵ S. U r u s k i, *Rodzina*, T.VIII, Warszawa 1911, s. 370, 371.

¹⁶⁶ W. K o n o p c z y ń s k i, *Dzieje Polski nowożytnej*, T. I, Warszawa 1986, s. 254.

¹⁶⁷ U. P i o t r k o w s k a, *Struktura i rozmieszczenie własności feudalnej w województwie poznańskim*, s. 29.

¹⁶⁸ *Ibidem*, s. 30.

¹⁶⁹ TD.R.K.P., R. 1629, nr 79.

¹⁷⁰ K. N i e s i e c k i, *Herbarz*, T. IX, s. 147.

¹⁷¹ TD.R.K.P., R. 1639, nr 164.

¹⁷² TD.R.K.Ko., R. 1639, nr 48.

¹⁷³ *Historia Residentiae Walcensis Societatis Jesu ab Anno Domini 1618 avo*, hrsg. M. R o h e r d e r, Böhlau Verlag Köln-Graz ` 1967, s. 43; M. P u c i a t a, *Wystrój wnętrza kościoła parafialnego w Tucznie w powiecie waleckim*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, T. III, Koszalin 1972, s. 301, przyp. 73.

¹⁷⁴ C. v. W e d e l, *Stambaum*; F.-M. v. Wedel, s. 44, nr 15-036.

¹⁷⁵ TD.R.K.P., R. 1642, nr 167.

samodzielnie. 3 marca 1649 roku układem w Tucznie, wdowa Marianna Tuczyńska, mianowała opiekunów swych synów: Jana, Stanisława i Kazimierza, *zatwierdzonych przez kasztelana Krzysztofa Tuczyńskiego ich dziada, także jako spadkobierców*, Mariannę z Leszna, Piotra Opalińskiego, stolnika koronnego, podkomorzego kaliskiego, Andrzeja Grudzińskiego wojewodę rawskiego i Zygmunta z Strzemiela Łaszcz¹⁷⁶.

W 1651 roku wdowa Marianna z Leszna kupiła wieś Stręczone¹⁷⁷, w 1653 roku od Franciszka Ciświckiego miasto Zbąszyń z zamkiem i folwarkiem zwanym Przedmiejski, wioski Strzyżewo, Przyprostynia z folwarkiem Pierzyny, z folwarkami Łomnica, Zakrzewko, Rajewo, Chrośnica, Dambrowka, Samsonki, Nowawieś, Nadnie w powiecie kościańskim¹⁷⁸. Pozostałe części Zbąszynia nabyła w 1654 roku¹⁷⁹. W 1653 roku w imieniu swoim oraz Jana, Stanisława i Kazimierza Tuczyńskich, *synów swych małoletnich*, wydzierżawiła miasto Tuczo i okoliczne wioski na sumę 37.500 złp¹⁸⁰. Zmarła w 1687/88 roku.

Podobno gdy Andrzej Tuczyński długo z Leszczyńską nie mógł doczekać się potomstwa, jego ojciec Krzysztof Tuczyński, chociaż „siedemdziesięcioletni starzec”, zobowiązał się ślubem do pielgrzymki do Lorety w tej intencji. Jak zapisano, *i nie darmo, bo krom synów trzech, tyleż z tej Leszczyńskiej zostało córek*¹⁸¹. Andrzej Tuczyński z Marianną Leszczyńską pozostawił po sobie synów: Jana, Kazimierza i Stanisława oraz córki: Annę, Katarzynę i Zofię.

¹⁷⁶ TD.R.K.P., R. 1649, nr 82.

¹⁷⁷ TD.R.K.P., R. 1651, nr 40.

¹⁷⁸ TD.R.K.KL., R. 1652, nr 14.

¹⁷⁹ TD.R.K.P., R. 1606, nr 24. 11359 (I. P. 1067 X) 1654

¹⁸⁰ TD.R.K.P., R. 1653, nr 40.

¹⁸¹ K. N i e s i e c k i, *Herbarz*, IX, s. 147.